

नथ गुरुः

माननीयाः भट्टाराथाः

तत्रमवतां सदयपत्रेण अतीवानुगृहीतोऽहम् . तन्मै
गौरवाय इत्येव मन्ये . "कपीतदूतम्" मम प्रथमरचनासीत्
तस्मान् प्रमादाः मन्येयुः इत्यार्यक्य उक्तलाधरेण मुद्रापितवान्
क्षन्त्येव प्रमादास्तत्रापि . भागत्रयेण समाप्तस्यास्य काव्यस्य
प्रथम भाग एव "कपीतदूतम्" यत् स्तौक संशोध्य
बागरीलिपिषु लेखयित्वा प्रेषयामि मन्त्रतां विनीढाय .
देवनागरीं पठितुं शक्तीष्टं मुद्रिता चेत् ननु लिखिताम्
स्वयमपि लिखितुं अशक्तः अनम्यासात् . नहं पंडितः गुरु-
कृपया पठान् स्फुरितानि मी. मन्त्र प्रमादाः संशोधितव्याः स्वगुणैः
निखस्तः

पुरी

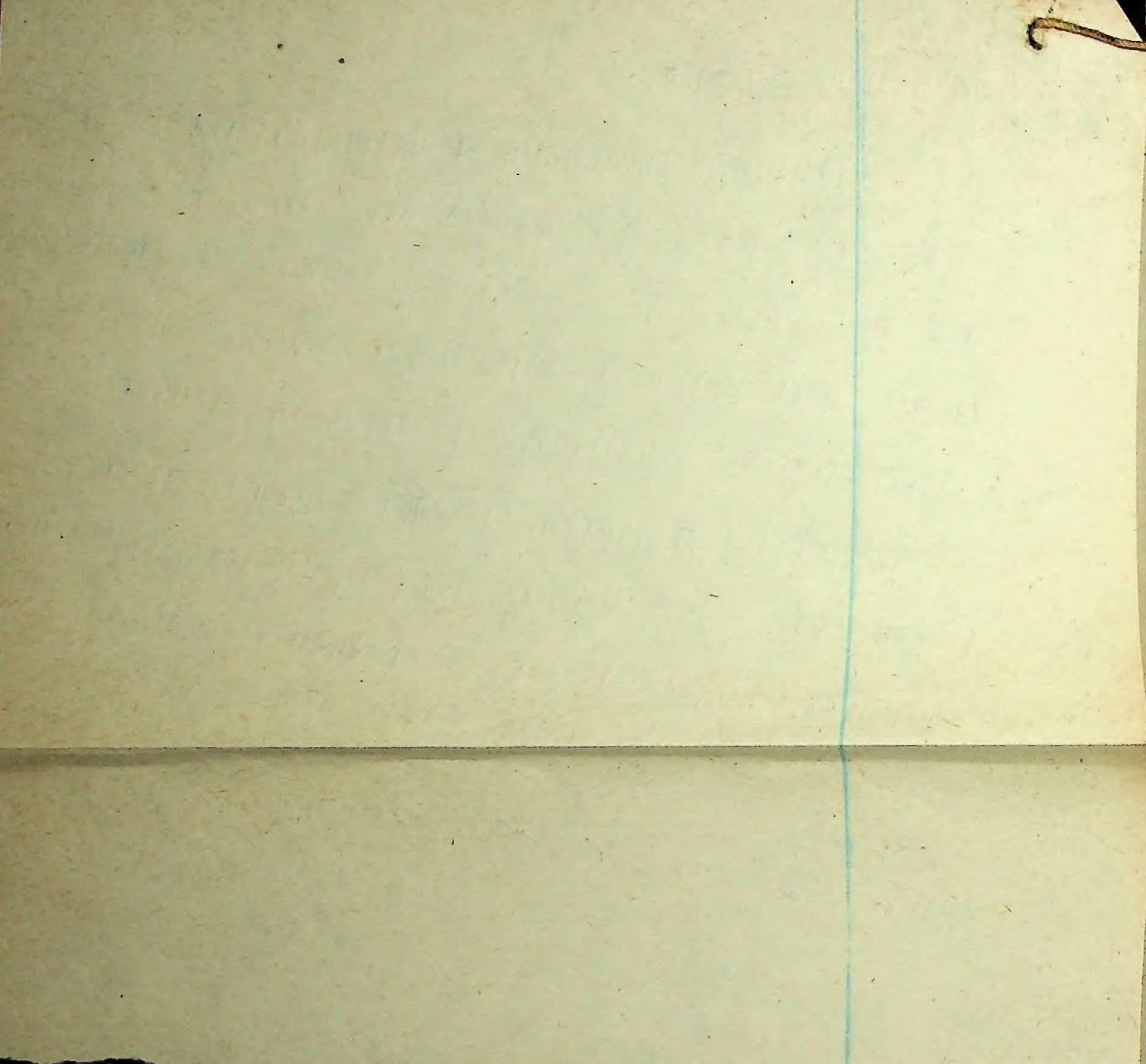
ता-13-8-88

नारायण रायः

D. S. by. office
Puri
Orissa.

पुरानूना पुराना
कांचित् ज्ञातुं कुरात् निवृत्त कामयै निष्ठुराथाः (५)
द्वितीयां नमोऽस्ति स चोत्तरस्यामिदानीं
नमोऽस्तु नमोऽस्तु नमोऽस्तु नमोऽस्तु
सुखाचारसद्विबसनां प्रायशो नैव दृष्टः
देवनागरीं ननु सुविद्वत् प्रीतये त्वद्विबधानाम् (५)

जयगुरु
कपीतदूतम्

इष्टद्वैतान् अपहृतामतिः शिखमार्गद्वैतः
कश्चिन्नष्टौ नगरकलटां कामपिप्राप्य दुष्टाम्
कर्तुं शुद्धं कथमपि मनः दीर्घयन्तादशकं
मन्वास्ति गद्यां रारणमगमन् तां च द्वैतप्रमत्तः (१)
किञ्चित्कालौ भवत्पगनः व्याजेरोत्या तु पश्चात्
यानैस्यातिं जनपदजनैः तष्टसंगौ भवत् सः
रुष्टान्तस्मै प्रणयचपला दूरदेशं प्रयाना
कार्यार्थसाप्यापगनमया चेतसा विस्मरन्ती (२)
पूर्वस्नेहान् कलितवचनां दूरसंस्थां विमूढः
स्मारं स्मारं विफलकरणौ निर्ममत्वं सनाप
ग्यानुत्तस्या अपितु निरद्वे पांशुकायाः प्रवृत्तिः
श्रिजिह्वौ कलरवमसौ प्रार्थयामास दैन्यान् (३)
किं वच्मि त्वां परमपुरुषस्थानवासान् प्रवुद्धं
जानासि त्वं प्रवचनार्थौ चावधौः चैष्टितान्
दूरीभूतापरविलसिनीं नानुरक्तापि तस्याः
किञ्चित्ग्यानुं कुरात्त विषयं कामयै निष्ठुराशाः (४)
दूतीग्रामे वसन्तिद्विरे सः चोत्तरस्यामिदानीं
अथास्तत्र नमपिद्वयाया अन्तरम्यावनानी
सुद्धाचारसदधिवसन्तां प्रायशो नैव दुष्टः
देवागारं ननु सुनिरक्तं प्रीतये त्वद्विधानाम् (५)

सिन्दोः स्तोत्रे निवसति मम श्रीगुरुः पुष्पमूर्तिः
 अविर्मूर्ती जगति खलु यः धर्मगुण्यै जनानाम्
 यस्मिन्नेव स्वयमुपगतः श्रुयते गोपनात्
 दूरात् तुष्णो प्रणम्य संसृतस्य पदारविन्दम् (६)
 परञ्चानवा परमशुभं साग्रजं दारुमूर्तिं
 पार्थिवार्थं बहसि च मुखे पुष्कलं तत्प्रसादम्
 निष्क्रान्तः सन् प्रयितुं तटिनोऽपि स्यासि न
 यस्यास्तोत्रे वसति निष्क्रान्तः नीलकण्ठः सगौरिः (७)
 पल्लोचास्ते निमलद्वयविला नारिकेलाम्रवृक्षैः
 यत्रैवाहं प्रथममलम् स्पर्शमस्याः धरण्याः
 सार्धं वाक्ये सखिमिरथवा ग्रीष्मकाले तु यस्याः
 उद्यानेषु परिषातफलेष्वेव कालो व्यतीतः (८)
 शौमं यस्याः जगति विरक्तां पौर्णमासी निशायां
 दृष्ट्वा सकृन्मम सहचरो प्राप हर्षं प्रकामम्
 विश्रामाय घणमपि वने तत्र निश्रामहेतोः गन्तव्यमेव
 कार्यमस्ति रक्तपटनया नीलकण्ठे प्रणामान् (९)
 मूयस्तोत्रैः मुखरितमभूत् द्वैपीठं च यत्र
 व्याम्याख्यानं पिरुनवचनं श्रुयते गामणीनाम्
 श्रीदन्तीनां विपुलशरसि ग्राम्यसीमन्तिनीनां
 मृद्वामापी भवति ननु नैवार्जुनस्तर्पणाया (१०)

नध्ये तस्याः सरसि रसना सद्वहारीकृतायाः

रुद्धाद्वारं निरुध्य मपि बी मग्नसोपानवन्तम्

विदुषुं वां परिणतफलाः लांगक्तिमूर्तिनायाः

रंभास्तत्रोपगतमभितः स्वागतं सूचयन्त्याः (७)

मा गन्तव्यां मुजगशयनं चास्मदीयं तु वैश्वर्यम्

द्वयमित्री डाक्षरचन ~~क~~ रतानां च गीता निरूपणं

असक्रीडा विरसन पटोर दृष्टस्य सदृष्टं

प्रत्यागच्छ प्रियमपि सखे बंधु ^{जैदं} सखीनाम् (१२)

तस्माद् मध्ये ~~क~~ वकुलविपिनं राधिकाकलमस्थ

किञ्चित्स्थित्वा तुरङ्गिरीरुथे पराय गौपाकमूर्ति

संप्राप्त्यै न चरणमन्तितः मत्कृते स्वरूपमेव

गन्तासि त्वं पुनरपि वद्विः सखीगौपाकपौठात् (१३)

प्राप्तो मा गौ मवति मुवने शस्य रम्य विरालं

आगारं तन् ब्रजसिन्धु मृगस्तनकलाकृष्टचित्तः

प्राचीनानां प्रथयति कलापाटवं यस्य जात्रं

मुकलैः च प्रियम मनसा चन्द्रमौलैर्निकेतनम् (१४)

नमो जिह्वे ब्रज सुविदितं मीरीकैदारकुण्डं

सोती शस्त्रिन् दहति मधुर मीरी प्रेमप्रवाहः

स्मृत्वा ख्यातं ममणनिरतो भावुको यत्र सार्धं

तीरे नित्या विजगित्तमनाः मुञ्चति स्वासमुष्णम् (१५)

मूत्वा सुदृढः सरसि बिपुले राजमा गोपकंठे
तार्क्ष्यं मत्तैः कलशवमयं सौत्रपाठं च कुर्वन्

देवागारे नयनविषयं सायमायत्रिकं तन्
कृत्वा तस्मिन् त्वमपि मविता धूर्जटैः पाठ्यमः (16)

औरो नत्वा व्रज पथि स्थित् दूरं मेकाग्रमूर्तौ
प्रादक्षिण्यं विधिमनुसरन् वासुदेवस्य पीठम्
नूनं धीमौ मनसि मविता म जलिंगं समन्तात्
दृष्ट्वा जीर्णं रुचिरमपि नै देवतागारसंप्रम (17)

तत्सन्नद्धा भवति कटुलीनं गक्षीधावजीर्णा
विद्युत्प्रासा स्फुरितसुषमाश्वाजधान्युक्कलस्य

दृष्ट्वा च मे प्रणयकुर्यात् ॥ यत्र काला रजन्यां
श्रीधारं भै अधारमधुना कामिनः स्पर्शयन्ति (18)

गोज्ञस्नेहादुदयामचलं प्राप्य गन्तासि मूनं
पश्यन्तस्त्वाम् तव परिजना मानयिष्यन्ति तत्र
यस्य रूपां मुखस्ति मभूत् सामगानैः शृङ्गिणां

लीलागाथां प्रथयन्ति गिरिः सांप्रतं सुंदरीणाम् (19)
स्थितवानकतं विमलनभसं चागतं पद्मबंधौ

प्रातपश्येः वरुणसिंहासने वारुणौ तद्वनान्तः
तद्यमक्या गजपतिगुरीः ॥ स्वयं युद्धमूर्तौ
आविर्भूता समरमकरीत्पलपातान् पुरातनः (20)

दृष्टौ जीर्णो भवति भवता वलीगुल्मानराने

अतः प्रासादो नरसति - तालययता - कीर्तिः पत्नीकः
यद्य स्मृत्वा विभलालितयां शोभती सद्यपि देवी
शिलीभूताः शिखरानिलयोः सम्पत्तम् छन्नरूपा (२५)

साहस्रपाणां वामन-समये वीरपानं न यत्
धान्युक्तानां समपद्धमपि दृश्यते चालीदानि
विष्काराः प्राक् पट्ट - निनदं योद्धूणां सिहनादाः
न श्रुयन्ते मुबिरक्त सया वर्जितं वारणानाम् (२६)

शक्तिजीवाः पदगानिवहाः कर्णकाश्चाव्य जाताः
लोकायां त्वं तदुपहसितं पश्य भूमौ शुराणाम्
पूजाकाले शरदिनियतेरिच्छते अन्दिपालः
पूर्ववृत्तां कथयति चतान् वीर-पुत्राश्चकिन्चिन् (२७)

कण्ठेलाभ्यं वृज जनपदं यत् चित्तौत्पलायाः
रम्यतीरे वसति शिखरे माहावी जीकमुनिः
पूर्वं यस्मात् शिवर पतिना भूजितौ अक्लिञ्जालान्
नीतौ देवी पुलिन मुदधैरिष्टयुग्मेन कूटात् (२८)

नत्वा देवं रुचिर-वपुर्षं पश्य शोभां तटिन्याः
नट-कलाजितः विमल-मरुता शोकर-रजश-आमान्
गायन्त्यस्तारु-ललिता - पैमगाथाकलापं
दोलेपनी रनीय लहुदा आनन्दः प्रलोदाम् (२९)

नत्वा देवं रुचिर-वपुर्षं पश्य शोभां तटिन्याः
नट-कलाजितः विमल-मरुता शोकर-रजश-आमान्
गायन्त्यस्तारु-ललिता - पैमगाथाकलापं
दोलेपनी रनीय लहुदा आनन्दः प्रलोदाम् (२९)

औडगांमं विशारिन्तं मध्यमाने दिनस्य
 यन्मिन्न आतः रद्युकुलपत्तौः विग्रहः ग्रयामकात्तः
 नाश्वार्ताः विपदिपत्तिनां च जेत्ये जगद्गुरुः
 दिव्यावार्ता भवति च कलौ राज्य नित्यं पुष्टिद्वया
 नातुं भक्तं गृहणमकरोत्, यः पुष्कं बाणिज्ये गच्छेत् प्रकृ
 भयदेशा देतुं कविता मत्तवान् राजपुत्रः
 येन ताता कलुष - रहितो दैवदासो नृपायाः
 भक्त्या नूनं पुण्यं सहतं मैथिली लक्षणाग्र्याम्

(27)

दत्तुं त्वं तिथिं ब्रजदिशि ततः जानकी - वल्लभं तं
 जौञ्जैतव्यं वनचरपशौः श्रीमन्नादादहात्तात्
 दुष्पारं प्राक् इतरपि गतः यत् पुत्रादात् पयैद्यैः
 पारं सद्यः स्त्वमात्रं स्वचरः पादपद्मे गतश्च (28)

परस्परं युद्धरत्नं
 मदीन्कटः पद्मलतीर मूर्मौ
 संजोडमाणः सट् धैनुकभिः
 अचैतनः रोकशसककुम्भः
 शक्तिग्रमानौ रुमते च संग्रामम् (30)

परस्परं युद्धरत्नौ प्रमिन्नौ
 प्रकंप्रयत्नौ ध्वनिमिधरिन्नौ
 थदंगघातात् सट्सा पतन्ति
 महोरुटा यत्र वनात्तमूर्मौ (31)
 वलीमुखाः साहुज्जतौ विभीताः
 अरुक्ष्यमाणाः सन्तु पादपात्रम्
 समुच्यमानाः मुनजो मन्त्रिणः
 विभीषणौ शीवरकलिमिश्रम् (32)

वनैचरै राट्टन कृष्णसार
इतस्तनी यत्र पलायमानाः
वराहयूथं पुरतः कलौ क्य
वन्निवर्तिताः राट्टन पोडिताः स्युः (33)

दधानलं वीध तनं समन्तात्
शृङ्गाश्च कृपाः करिणः प्लवंगैः
परस्परं यत्र विद्याय वैरै
सहस्रोमनाढाः जलमाग्रायन्ते (34)

श्यामं सांढ्रं गहनक्षिप्यं दुर्गमं गंडुयैः
पश्यन् बंधौ न खलु भवता धैपणोरास्व कालः
अस्तं याते सवितरि बने जात कवृं भवेत् तै
तस्मात् क्षिप्रं विधत्ते विमलै वैगमासाढ्य गच्छे (35)
भूयै दृष्ट्वा वनगिरिनदोः मीमकानां च यूगं
तीर्णोऽसौ त्वं विपिनसरणिं प्राप्य सर्जूरनाम -
ग्रामं यस्मिन् विपाणिपठलः विव्युता दीप्यमानः
द्यध्व श्राप्तिं व्यपन्नय ततः नार्तिदूरं गमिष्ये (36)
पल्लो यथाः उपवनमयीं दूतिमां मव्यमानां
यत्रैवास्ते भम साट्टचरी राजमार्गद्वारे
लीकास्तसिन् विरलवसना आसबी न्म तच्चिताः
निप्रदारात् पशुरिव त्विजं शपथानि प्रमोहान् (37)
तज्जिह्वो यत्र सविश्रयं श्रुतिमावी श्रमैकं
संदृश्यन्ते न नष्टितवृत्ते साधनानि च त्वंचित्
युतं दृष्ट्वा बुभुक्षन्निवसेत् धात्री जैश्रीपर्वठं
शान्तिं प्रमुदितमना आलस्यं मत् प्रियायाः (38)

कंधागंगाः पल्लवचारुवैशाः
विचित्रितांगाः पथिसंचरन्त्यः
उन्मुक्तपोनस्तनमारनम्राः
दृश्यन्त ~~सुखै~~ न्धनमारबन्धः (३७)

हृल्लीवक्यान्तद्विजंबरीणां
कादंबरीमुद्रितलौचनानाम्
जनाः प्रियाणां परिरंभमुक्ताः
करैकुठाराः विपिनं ब्रजन्ति (५०)

क्वचित् प्रियासंग्रहणामिलाषात्
उपांशु हवैन्धनमारयुग्मम्
आलौकिकीधन्यैर्बिलज्जमानः
पल्लयितः स्यात् चतुरः कुमारः (५१)

क्वचिन्निरागैर्गिरिनिर्गहिष्यां
बिगहमानां गवयो वनान्तौ
वाणैः धनः व्याधधनुर्बिमुक्तैः
पल्लयमानां हरिणा हतस्व (५२)

एवं समन्तात् परिसीमितायां
हुतस्तनः क्षीणकुटीरवत्याम्
निरोधयालामिह दृष्टिः कथा
सुचिह्नतां पश्य निरोधचिह्नैः (५३)

लोकोत्तमप्रणवरहितं शुक्लवस्त्राणि धन्या
लोचनधामा गठनसारमालीमालाया जयन्ति
स्निग्धाणां गीर्णरत्नयन्ती वल्लयन्ती च साम
लोकोत्तमप्रणवरहितं शुक्लवस्त्राणि धन्या (५५)

अष्टव्या तै ह्यसितचिकुरा द्वाभुन्मोचयन्ती

म

संतिष्ठन्ती न चरबधूसंगता सा प्रगल्भा

भव्या चारादपि च वपुर्नो गौरवात् व्यौतमाना

५१)

निदिध्याच्छ्रान्तां जनकजनार्थानां यथा चोत्तमैः (५३)

मा कथा ताः प्रविश सद्गमा कार्यलज्जना यदि स्यात्

कार्यपेक्षा अपाकर्तिपथं तिष्ठता पादपात्रैश्च

काले धासिन्नलस गमना स्नातुमिकाकिनी सा

मार्गे तावत् व्रजति तटिनीं तां च गच्छेत् किं धुः (५६) (५०)

मामै नव्यां प्रणयकुशलां वत्कृते धामे साधौ !

प्रीतेर्भगान् त्वमपि सरलां मन्यसे पांसुकैः

जाने साधौ ललितललनां श्रीमतीं भामिनीं ते

मिथ्या तावन्नगरकुलं दृष्ट्वैव लीलापवादः (५७)

काले गत्वा करुणदृढयौ दूतिकां गाहनार्थं

तामायाज्यो मन्त्रं हृषि रमणो लीकथन् सुप्रसन्नः

मार्गे पान्त द्रुमकियलयाद् दृश्यन् स्वस्य देहं

सन्न द्यौः सन्निति निगदितुं चरमे ध्रुक् कपोतः (५८)

म

तव

तव

तव

तव

तव

तव

तव

तव

तव

तव

तव

तव

तव

तव

तव

तव

नाशि भोजात् क्वमपियद्वितं मन्यसे सापराध
अथानात्वा तदपियमर्षेण मानिने ! स्पेक्ष्यान
तस्मान्न सोढुं प्रणय-वशात्तच्छास्त्रे स्पेक्षेण
शुद्धे दृष्टे श्रमणमपिवा कथं नास्यात् जगत्याम्
(५३)

गौरीं चांचित् संमणः समये शुक्लवस्त्रां विनोद
विद्युत् अश्लीलं च लभते सत्वरं शोणितेषु
त्वमापत्तिमवसरं विनोदय सांचित्थमनः
विनियन्त्याङ्गु-सरणतः मुच्यन्ति भ्रातिमेव
(53)

वेनामममन्त्रिन शिक्क्रेणापि मत्तप्तचिह्नः
 गेशं पश्यन्नसितं व्रतनं व्यक्त - जम्बीर - भावं
 वक्तुम् भोजनः किमपि सहसा पूर्वस्मृत्या प्रमत्तः
 दूरीभूतां स्मरति भवतीमश्रुपातेन कष्टात्
 (६५)

शङ्काशक्तौ नभसि शशिनि भाजमाने बद्धाद्यन्
ज्योत्स्नादिबोधे पथि विद्यता ध्यायता येषामुत्तमं
प्राप्ताहुते नयन-विषयाः पावहायानि दुःशातः
अमरसर्वे रहसि निभये नीयते तेन नयनम्
(५५)

पुष्पं पुष्पा लयि जितनुतै वक्तुयैना दृप्तनया
उक्तं वक्तुयैना लयि जितनुतै वक्तुयैना दृप्तनया
लयि जितनुतै वक्तुयैना दृप्तनया
लयि जितनुतै वक्तुयैना दृप्तनया (५०)

मूयस्त्रिं परिमिलितयै रात्रयैः कृष्टवत्याः
स्वप्ने तावन् रटसि गतया चैकमित्यं त्वया हम्

वृद्धाराज्ञौ मिलितवपुर्न सन्निपातान्मयि त्वं
वृत्तिधोमादाप परवती चगता त्वत्समीपम् (५७)

नीतारज्ञौ त्वमपि च रटः कैलथै वारयन्ती
मा मा वाचा सरमसमुपालम्भमाना कदाचित्

प्रत्यावृत्ते मयितु लपनं छाद्यन्ती कथम्
मामालिङ्ग्य प्रणयवचसा दत्तवत्यव कामम् (५८)

संपश्यन्ती चकितमनसा गंभीरं तत् जन्मौघं
यीव्रापारं नष्टि गतवती चापदः संक्रमान्

पश्यान्ती ता तु कथितवती पाण्डिता बलम्बा
पश्योच्छ्वासं सरमसमिमं मूर्खं निम्नमाया (५९)

अस्तथातं तपनमरुणं पाणिना निर्दिशन्त्या
नन्मौहित्या दमिनवरुचिं चक्रबाले च तस्याः

हुच्छन्तीनामनवद्वितयैत्येव मुक्तस्त्वया ह
पुंसां वृत्तिः ननु परवती चामृतैः कार्मणीनाम् (६०)

त्वं मूत्रा मन्त्रि सकुण्डला त्वं पुरा सांप्रतं यत्
ज्वातमासात् त्वयासि च मां सदृशं किं सवत्याः

इत्थं तावन्नयनसलिलैस्तपयन् पृथगत त्वं
मद्रे तस्मात् सदयमनसास्यापराधान् धमस्व (६१)

मन्त्रं मन्त्रं ह्यवकस्करं मार्जयन्ती मलिनं
 आनेतुं वा किमपि विपणैः वाक्कान् प्रेरयन्तीम्
 भागवन्तीं सजलकलसीं धारयन्तीं कथम्यां
 उषत्तृसां मज्जति मवतीं न्यस्तपार्जिः कपीले (62)

दुष्टं जलकुम्भे
 दुष्टं दुःखात् अपथान् दिनान् तद्विधौ जेन मूढः
 कल्याणार्थं जमति बहुशुः श्रीजगन्नाथदेवम्
 तं चाप्रयन् दिवकल्पितं खिलमानं मनीषी त
 तूर्णं तस्माद्वदमपि मवत्या नुरुद्धौ यमि. (63)
 यद्वर्तन्ती मनसि सकलं दिव्यबुद्ध्या भवत्याः
 जानी चाहं खलु सकुलं त्वां च पश्यामि चान्
 उक्त्वा तावत् ह्यविकलतया आसथिष्यामि मित्रं
 मूयात् धीमं विपुलमनुजानीहि मां शुप्रसन्ना. (64)
 तस्याकर्ण्य स्मयपरवया भाषितं तद्वन्नान्तः
 संभाव्यासीं कलस्त्रमभुं शीचयन्ती सलज्जम्
 न्यात्वा तस्या प्रणयतरलं तत्त्वतः स्नेहमेव
 मुक्त्वा शीघ्रं हृदयनिहितं वक्ष्यामि त्वं श्रीवाच. (65)

॥

माद्र स्वस्ते भवतु सततं बृद्धिं चैवं प्रियं मे
भक्त्यर्थं तद्यद्यपि च गतं मास्मचिन्तानुकार्थं
मीयथानर्थं भवति च निरा पुष्कलं पूर्णमासी
चैव साते रतसि पुष्पिने त्वेन सार्धं पयोधैः (६६)

इत्थं युक्तः कचन्मथ तत् साधुनादं च पुर्वन्
प्रत्यावृत्तं स्तमपि विदुः सौक्तवानैव वृत्तम्
प्राप्योदन्तं दिनगणनया त्वेन तीनस्तु कालः
उद्विग्नवान् कथमपि मुहुः पश्यता चैव रारांम् (६७)

क्रमशः

अशो गुरु चरण कमलैः पतमस्तु

श्रीनारायणाय नमः